

ONTWERP RAADSVOORSTEL

zaaknummer: 1153914

Onderwerp:	Herinneringskalender gemeente Zutphen 2026 en Instellingsbesluit Comité Herdenken en herinneren gemeente Zutphen 2026	
Programma:	1. Politiek dichtbij	

Gemeenteraad:	Hamerstuk	
Portefeuillehouder:	Wimar Jaeger	
Inlichtingen bij:	Meijer, Dominique	
	Telefoonnummer: 14 0575	E-mailadres: info@zutphen.nl

Soort bevoegdheid:	Overig	
Beleidsvrijheid:	Ruim	
Programmabegrotingswijziging:	Nee	

Het college van burgemeester en wethouders stelt de raad voor:

1. De 'Herinneringskalender gemeente Zutphen 2026' vast te stellen.
2. Vanuit de gemeente aandacht te besteden aan de beschreven 6 herinneringsmomenten uit de Tweede Wereldoorlog en de daaraan verbonden geschiedenis.
3. De herinneringsmonumenten en herdenkings-plaquettes in de gemeente Zutphen actueel te houden, te onderhouden en zo mogelijk te voorzien van digitale ontsluiting.
4. De komende jaren de scholen en de culturele instellingen in de gemeente Zutphen inhoudelijk te betrekken bij de 6 herinneringsmomenten en de daaraan verbonden relevante maatschappelijke onderwerpen.
5. Het bijgaande 'Instellingbesluit Comité Herdenking en herinnering gemeente Zutphen 2026' vast te stellen.

Inleiding

Vanaf 2025 vieren we dat het meer dan 80 jaar geleden is dat de Tweede Wereldoorlog is afgelopen. De behoefte bestaat om de herinnering aan die oorlog te borgen. Zodat de lessen die daaruit getrokken moeten worden, ook zonder tijdgetuigen, doorgegeven worden aan huidige en toekomstige generaties. We willen recht doen aan de slachtoffers én voorkomen dat dergelijke verschrikkingen ooit weer gebeuren. We mogen de oorlog en het leed wat daaruit voortkomt niet vergeten.

Daarom richten we een actieve herinneringskalender in waarmee we op 6 momenten verspreid over het jaar, aandacht schenken aan de 6 verschillende thema's rond oorlog en vrede, vrijheid en democratie en waarin menselijkheid centraal wordt gesteld. Deze 6 herinneringsmomenten worden in de loop van de tijd verder aangevuld met schoollessen, culturele uitingen, educatieve momenten, publicatie(s) en herdenkingen. (*Zie bijlage 1: Herinneringskalender gemeente Zutphen 2026*).

We investeren blijvend in het onderhoud en actueel houden van herdenkingsmonumenten en dragen bij aan uitingen zoals de Stolpersteine.

Voorgesteld wordt ook om een adviserend Comité in te richten bestaande uit (leden van) betrokken herdenkingsorganisaties, geloofsgemeenschappen en professionele organisaties uit het culturele en het onderwijs veld. (*Zie bijlage 2: Instellingsbesluit Comité Herdenking en herinnering gemeente Zutphen 2026*).

Deze voorstellen sluiten aan bij de informerende memo aan de raad van 17 december 2024 (zaaknummer 857474).

Beoogd effect

1. Een lokale herdenkingswijze die aansluit bij de huidige maatschappelijke ontwikkelingen.
2. Het vergroten van de bewustwording van de risico's van onverdraagzaamheid.

We beogen versterken van het bewustzijn van alle inwoners van de gemeente Zutphen over oorlog en vrede, vrijheid en democratie, rechtsstatelijkheid en menselijkheid. Het versterken van het besef dat democratie kwetsbaar is en je vrede niet krijgt, maar geeft. We zorgen er voor dat de onderlinge omgangsvormen binnen de gemeente mild blijven en dat iedereen onderkent dat het vraagt om een eigen bijdrage om de vrede te bewaren. Immers, jij bent vrij als ik het ben; en ik ben vrij als jij het bent.

Argumenten

1.1 Met het door-ontwikkelen van de huidige herdenkingskalender naar de herinneringskalender gemeente Zutphen 2026 wordt het doel beter bereikt.

Deze herinneringskalender heeft tot doel het aantal herdenkingen, activiteiten en uitingen rond de Tweede Wereldoorlog bijeen te brengen in 6 thema's met 6 bijeenkomsten, waardoor de boodschap er achter sterker en toekomstbestendiger wordt (zie de thema's onder kopje uitvoering). De breedte van de kalender geeft vorm aan de wens een inclusieve samenleving te zijn waar iedereen zichzelf kan zijn en zich gewaardeerd en veilig voelt. De kalender vindt zijn basis in de nationale en gemeentelijke geschiedenis.

1.2 Een herinneringskalender sluit beter aan op de actualiteit.

Op dit moment verhardt de Nederlandse samenleving, ook in onze gemeente. Het is van belang dat een ieder zich bewust is van de risico's van die verharding en polarisatie. De huidige herdenkingscultuur sluit minder aan bij de toekomstige generaties en nieuwe inwonergroepen in de gemeente Zutphen. Het risico ontstaat dat de herinnering aan de Tweede Wereldoorlog en de lessen die eruit getrokken kunnen worden, op termijn meer iets voor "eigen parochie" is, dan een breed gedragen toekomstgerichte herinneringscultuur. We realiseren met de nieuwe kalender een breder gedragen toekomstgerichte herinneringscultuur.

1.3 De herinneringskalender is krachtiger en toekomstbestendiger.

Na 80 jaar vraagt de herdenkingscultuur in de gemeente Zutphen om actualisering zodat we de relevantie voor het heden en de toekomstbestendigheid kunnen behouden. Het aantal herdenkingen in de gemeente

Zutphen is gegroeid tot minimaal 12 en daarnaast vinden er nog eens meerdere activiteiten in het kader van herinnering en herdenken plaats.

2.1 Er is coördinatie vanuit de gemeente gewenst.

Voor een krachtiger aanpak met meer impact willen we de samenwerking met initiatiefnemers versterken. Daarnaast raken de huidige organisatoren van herdenkingen steeds meer op leeftijd, waardoor de organiserende en uitvoerende capaciteit steeds meer onder druk komt te staan. Met het wegvallen van de eerste generatie oorlogsslachtoffers, is er behoefte aan coördinatie en ondersteuning vanuit de gemeente. Deze ondersteuning geven we vorm met een richtinggevend plan, facilitering en de inrichting van een adviserend comité.

2.2 De herinneringskalender sluit andere herdenkingsvormen niet uit.

De focus op 6 herinneringsmomenten geldt voor de inzet vanuit de gemeente. We sluiten andere herdenkingsinitiatieven echter niet uit. Op uitnodiging zullen collegeleden daarbij ook aanwezig zijn.

3.1 De huidige monumenten en herdenkingsplaquettes behoeven onderhoud.

Binnen het plan van de herinneringskalender is aandacht voor onderhoud en voor het actueel houden van monumenten en plaquettes. Te denken valt aan digitale ontsluiting, bijvoorbeeld met QR codes. En aan een bijdrage in de kosten van het leggen van Stolpersteine in onze gemeente door de stichting Stolpersteine.

4.1. De scholen en culturele instellingen zijn nodig om maatschappelijke relevante thema's onder de aandacht van jongeren te brengen.

We vragen van scholen dat zij de thema's in hun educatieve programma's verwerken. Zoals met dilemmalessen. Doel daarbij is dat jongeren gaan nadenken over deze belangrijke thema's en de betekenis er van voor hun handelen. Met de culturele instellingen vormen we wijzen van herdenken die beter aansluiten bij meer inwoners.

5.1 Met een adviserend Comité Herdenking en herinnering gemeente Zutphen 2026 versterken we de betrokkenheid van onze inwoners.

Het college heeft in 2019 al een adviserend Comité voor de gemeentelijke herdenkingen ingesteld. Inmiddels is er echter al jaren geen Comité meer actief zoals bedoeld was in het besluit van 2019.

Het instellingsbesluit van destijds was gericht op een Comité dat te zijner tijd een stichting zou worden met een eigen budget.

Met de invoering van de Herinneringskalender willen we een Comité dat is gericht op het adviseren aan college en raad over (het organiseren van) de herinnerings- en herdenkingsmomenten. Daarvoor is een nieuw instellingsbesluit geformuleerd dat passend is bij de huidige situatie en bij de beoogde taken.

5.2 Dit is een bevoegdheid van raad, college en burgemeester.

Omdat het gewenste Comité ook aan raad, college en de burgemeester adviseert, moet het Instellingsbesluit Comité Herdenking en herinnering gemeente Zutphen 2026 door de raad, het college én de burgemeester worden vastgesteld. Het eerdere, door het college vastgestelde, instellingsbesluit komt daarmee te vervallen (zie bijlagen 2 en 3: Comité Herdenking gemeente Zutphen 2019 en: Comité Herdenking en herinnering gemeente Zutphen 2026). Het Comité is daarmee een commissie van advies aan zowel raad, college als burgemeester op grond van artikel 84 van de Gemeentewet.

Kanttekeningen

1.1 Samenwerken kost tijd

De Herinneringskalender gaat uit van een nauwe samenwerking van de verschillende organisaties, zowel onderling als met de gemeente. Het kost altijd enige tijd om elkaar te bereiken en om tot een effectieve samenwerking te komen. Voor de juiste verwachtingen is het belangrijk om te beseffen dat er enige tijd overheen gaat voor de Herinneringskalender volledig in de gewenste vorm kan worden uitgevoerd.

2.1 De realisatie van de herinneringskalender vereist een structureel budget.

Er is budget nodig om de themagewijze vormgeving van de herinneringskalender te kunnen realiseren en voortzetten. De vormgeving van de herinneringskalender biedt een basis (infrastructuur) om in de toekomst

op voort te borduren met educatieprogramma's, culturele uitingen, onderhoud en actualisatie van monumenten en plaquettes. Ook is er budget nodig voor de onkostenvergoedingen aan het Comité. Het beschikbare structurele budget voor herdenkingen bedraagt in 2026 € 7.600,00. Dit budget is vanaf 2027 niet langer toereikend om de bovengenoemde kosten van de uitvoering van de nieuwe herinneringskalender te voldoen. In de Voorjaarsnota van 2026 wordt daarom een (budget-) voorstel ingediend. In 2026 gaan we actief aan de slag met de voorbereidingen zoals de oprichting van het comité en het betrekken van scholen en culturele instellingen. Uitvoering van de activiteiten vindt pas plaats in 2027, indien daarvoor budget beschikbaar wordt gesteld. Wanneer geen budget beschikbaar wordt gesteld, zal de herinneringskalender worden afgeschaald.

2.2 Voor Veteranen is separaat beleid ontwikkeld

Er is meer specifieke aandacht nodig voor het welzijn van Veteranen in onze gemeente. Hiervoor is de Verordening Veteranen gemeente Zutphen 2025 vastgesteld.

4. Voor het uitvoeren van de "Herinneringskalender gemeente Zutphen 2026" is inzet nodig.

Het voorstel vraagt om ambtelijke inzet om de plannen succesvol te kunnen realiseren en toekomstbestendig te maken. We willen meer scholen en meer culturele instellingen nauwer betrekken bij de herinneringskalender. Op dit moment is de gemeente met een deel van de scholen in contact over betrokkenheid bij de herinnering aan de Tweede Wereldoorlog, zoals met 'een getuige in de klas' en met het adopteren van een monument. Scholen hebben momenteel vaak al een eigen herdenkingsprogramma. Daarnaast vraagt het tijd en inzet om ook de moskeeën en de islamitische gemeenschap te betrekken bij de thema's van de herinneringskalender.

Financiën

Het huidige structurele budget voor herdenkingen bedraagt € 7.600,00 per jaar (budget in 2026). Over 2026 kan worden volstaan met dit huidige beschikbare budget omdat we dan starten met de voorbereidende werkzaamheden voor de nieuwe herinneringskalender.

Het benodigde structurele budget voor de uitvoerende werkzaamheden van de nieuwe herinneringskalender bedraagt € 50.000,00 per jaar (zie voor de financiële onderbouwing van dit budget de 'Herinneringskalender gemeente Zutphen 2026').

Voor deze kosten, die vanaf 2027 ontstaan, wordt via de Voorjaarsnota 2026 budget aangevraagd. Totaal is voor de herinneringskalender € 50.000,00 nodig. Op dit moment is er een budget van € 7.600,00 beschikbaar. Bij de Voorjaarsnota 2026 zal een aanvullend budget van € 42.400,00 worden aangevraagd. Het is nog onzeker of dit budget beschikbaar komt, daarvoor is een integrale afweging binnen de Voorjaarsnota 2026 nodig. Wanneer het budget niet beschikbaar komt, zal een groot deel van de activiteiten niet door gaan.

Communicatie

Vanaf 2026 besteedt de gemeente Zutphen online en via de dag- en weekbladen aandacht aan de "nieuwe" vorm van deze herinneringskalender. Met name rond de 6 herinneringsmomenten.

Via online en lokale media, zowel vooraf in uitnodigende zin als tijdens, met live-uitzendingen en achteraf, in verslagleggende zin.

Consultatie samenwerkende organisaties

Draagvlak voor, en medewerking aan, een gezamenlijke herinneringskalender zijn essentieel voor het slagen ervan. Hier is tijd en aandacht aan besteed door middel van bestuurlijke gesprekken over dit concept met de huidige herdenkingsgroepen, de scholen en de culturele instellingen. Over de gehele linie wordt dit gedachtengoed positief ontvangen.

Het nog te ontwikkelen schoolprogramma bestaat, naast adoptie van een monument, uit het themagewijs werken met dilemma's. De dilemma's hebben tot doel het 'denken over' te stimuleren, zonder dat de inhoud van dit denken uitmondt in 'goed of fout'. Van scholen vragen we om jaarlijks nieuwe dilemma's te ontwikkelen die aan de betreffende scholieren worden voorgelegd. In reactie daarop wordt door de leerlingen gereflecteerd. Op de herdenkingsdag zelf wordt een inhoudelijk en of culturele bijeenkomst georganiseerd die gekoppeld wordt aan een herdenking.

Uitvoering

De 6 onderstaande data van de herinneringskalender zijn gekoppeld aan een thema en direct gerelateerd aan momenten (met datum) uit de geschiedenis van de gemeente Zutphen en daarmee de officiële herinneringsdata waarop het gemeentebestuur in ieder geval vertegenwoordigd zal zijn. Waar mogelijk verbinden we de thema's ook aan onze wijken.

1. Thema: Uitsluiting en Discriminatie

Dag: 27 januari: Internationale Holocaust Day
Herdenking: Omgekomen Joden, Roma en Sinti uit de gemeente Zutphen
Betreft: Slachtoffers van discriminatie, racisme, genocide, discriminatie
M.G.thema's *: Antisemitisme, gelijke kansen, artikel 1 Grondwet, LHBTIQ+, pesten

2. Thema: Politiek geweld en Onderdrukking

Dag: 31 maart; Executie op de IJsselkade; dag van verzet Zutphen
Herdenking: Omgekomen verzetsdeelnemers uit de gemeente Zutphen
Betreft: Verzet tegen ontneming van vrijheid
M.G.thema's *: Rechtsstatelijkheid, persvrijheid, rechten van de mens, vrije meningsuiting

3 Thema: Algemene nationale herdenking en bevrijdingsviering

Dag: 4 en 5 mei: Nationale dodenherdenking en Nationale Bevrijdingsdag
Herdenking: Nationale herdenking en bevrijding van Nederland
Betreft: Universaliteit van oorlog en het viere van vrijheid en democratie
M.G.thema's *: Omvat alle 5 thema's van onmenselijkheid

4. Thema: Arbeidsuitbuiting en Slavernij

Datum: 1 juli, Ketikoti, Landelijke herdenking slavernijverleden
Herdenking: Afschaffing van de slavernij
Betreft: Slachtoffers van slavernij, arbeitseinsatz en onvrijwillige tewerkstelling
M.G.thema's *: Arbeidsmigratie en mensenhandel, financiële uitbuiting

5. Thema: Oorlog en Militair geweld

Datum: 21 september, Dag van de vrede, Lokale Veteranendag
Herdenking: Omgekomen militairen tijdens Tweede Wereldoorlog en daarna
Betreft: Militaire slachtoffers en bevrijders (Canadese veteranen), koloniale oorlog en politieke acties, Korea-oorlog en vredesmissies na WOII
M.G.thema's *: Vredesmissies, veteranen, internationale conflicten, Indië

6. Thema: Willekeur en moedwil

Datum: 14 oktober, Dag bombardement binnenstad Zutphen
Herdenking: Door oorlogshandelingen omgekomen inwoners uit de gemeente Zutphen
Betreft: Burgerslachtoffers van willekeur en oorlogsgeweld
M.G.thema's *: Verbannen, vluchten, verlies materieel erfgoed, materiële schade

**) M.G.thema's staat voor maatschappelijk gerelateerde thema's*

Het nog in te richten Comité, waarin herdenkingsorganisaties, onderwijs, culturele instellingen en geloofsgemeenschappen zijn vertegenwoordigd, wordt actief betrokken bij de voorbereiding en uitvoering van de 6 herinneringsmomenten. Dit alles vindt plaats in goede afstemming met de activiteiten die vanuit het Erfgoedcentrum worden georganiseerd.

Evaluatie

Kwalitatief onderzoek:

Om het beoogd effect te meten is in het 80e herdenkingsjaar een kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar het bewustzijn onder onze inwoners inzake de kwetsbaarheid van vrede, veiligheid en democratie. Hiervoor is een 0 meting uitgevoerd via het inwonerspanel Zutphen Spreekt. (Zie bijlage 4: Factsheet Zutphen Vrede Vrijheid en democratie). Dit onderzoek zal iedere 2 à 3 jaar worden herhaald.

Naast de enquête onder inwoners zijn er de volgende indicatoren die we in de komende jaren willen meten

1. Het aantal herinneringsmomenten dat uit een volledig programma (zoals boven beschreven) bestaat.
2. Het aantal scholen of leerlingen dat actief meedoet aan het schoolprogramma dilemma's van menselijkheid.
3. Het aantal monumenten dat door scholen is geadopteerd.
4. Het aantal bezoekers op de website(s) waarop Zutphense monumenten zijn ontsloten.
5. Het aantal deelnemers bij herinneringsmomenten.
6. Jaarlijkse rapportage van het Herinneringscomité.

Jaarlijks rapporteren we over deze indicatoren. Het visiedocument Herinneringskalender wordt zo nodig geactualiseerd op basis van de uitkomsten van deze evaluaties.

Verslag Comité:

Het Comité brengt zelf jaarlijks verslag uit. Waar wenselijk en nodig wordt het instellingsbesluit van dit Comité aangepast op de bevindingen.

Bijlagen

1153914 - Bijlage 1 - Herinneringskalender gemeente Zutphen 2026

1153914 - Bijlage 2 - Instellingsbesluit Comité Herdenking en herinnering gemeente Zutphen 2026

1153914 - Bijlage 3 - Instellingsbesluit Comité Herdenkingen gemeente Zutphen 2019 (geanonimiseerd)

1153914 - Bijlage 4 - Factsheet Zutphen Vrede vrijheid en democratie

Stukken die ter inzage liggen

Geen.

BESLUIT

De raad van de gemeente Zutphen,

gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van DATUM met nummer 1153914;

gelet op artikel(en) 108 en 84 van de Gemeentewet;

b e s l u i t:

1. De 'Herinneringskalender gemeente Zutphen 2026' vast te stellen.
2. Vanuit de gemeente aandacht te besteden aan de beschreven 6 herinneringsmomenten uit de Tweede Wereldoorlog en de daaraan verbonden geschiedenis.
3. De herinneringsmonumenten en herdenkings-plaquettes in de gemeente Zutphen actueel te houden, te onderhouden en zo mogelijk te voorzien van digitale ontsluiting.
4. De komende jaren de scholen en de culturele instellingen in de gemeente Zutphen inhoudelijk te betrekken bij de 6 herinneringsmomenten en de daaraan verbonden relevante maatschappelijke onderwerpen.
5. Het bijgaande 'Instellingbesluit Comité Herdenking en herinnering gemeente Zutphen 2026' vast te stellen.

Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Zutphen, gehouden op:

De voorzitter,

de griffier,